
การบริหารจัดการท่องเที่ยววิถีธรรม

MANAGEMENT OF TOURISM IN BUDDHIST WAY

^[1]มนัส พิพัฒนนันท์ Manat Pipattananan ^[2]บุญเชิด ขำนิศาสตร์ Booncherd Chumnisart
^[3]ยุทธวีร์ แก้วทองใหญ่ Yudthavee Kaewthongyai
^{[1],[2],[3]}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author E-mail: surachaihongtrakool@gmail.com

Article Received: October 19, 2022, Revised: December 24, 2022, Accepted: December 24, 2022

บทคัดย่อ

การบริหารจัดการท่องเที่ยวภายใต้วิถีธรรมเกิดขึ้นด้วยหวังว่าการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาจะได้รับความนิยม และทำให้ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการท่องเที่ยววิถีธรรม การบริหารจัดการท่องเที่ยววิถีธรรมมีกระบวนการการบริหารจัดการท่องเที่ยวที่สำคัญ คือ การวางแผนในองค์กร การบริหารจัดการในองค์กรให้เป็นไปตามแผนที่ได้กำหนดไว้ การวางคนให้เหมาะกับงาน การอำนวยความสะดวกให้งานเป็นไปตามที่วางแผนไว้และการตรวจสอบดูแลการปฏิบัติงานให้ประสบผลสำเร็จด้วยคำนึงถึงวิถีธรรม คือ หลักสัปปายะ ในสถานที่ที่มีความสงบ สะอาด สบาย มีแหล่งอาหาร แหล่งเรียนรู้ มีไกด์รวมถึงชุมชนที่เป็นกัลยาณมิตร สภาพแวดล้อม บรรยากาศดี เดินทางสะดวก ซึ่งจะช่วยให้การท่องเที่ยวได้รับการนิยม ผู้ประกอบการสามารถนำไปบูรณาการในการบริหารจัดการให้ผ่านพ้นวิกฤตการณ์หลังการระบาดของโรคโควิด 19

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ, การท่องเที่ยว, วิถีธรรม

ABSTRACT

Management of tourism under the Buddhist way occurred with the hope that Buddhist tourism would gain popularity and made tourism operators focusing on the management of tourism in the Buddhist way. Tourism management in the Buddhist way had an important tourism management process, namely planning in the organization, management in the organization according to the plan, putting people right for the job, facilitating the work as planned and overseeing the operation to be successful with regard to the Buddhist method, namely Sappāya principle, being in a peaceful place, convenience, having food sources, learning resources, having guides as well as friendly communities, environment, good atmosphere, convenient transportation, which would help to make tourism popular. Entrepreneurs could be integrated in the management to overcome the crisis after the outbreak of COVID-19.

Keywords: Management, Tourism, Buddhist Way

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในภาคเศรษฐกิจที่มีความสำคัญยิ่งของประเทศแต่ก็มีความเปราะบางต่อสถานการณ์ต่างๆ แม้ในช่วงเดือนมกราคม-กุมภาพันธ์ 2563 ที่สถานการณ์การระบาดในไทยและหลายประเทศยังไม่รุนแรง อีกทั้งขณะนั้นรัฐบาลไทยเองยังไม่ได้ประกาศใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน รวมถึงยังไม่ปิดสถานที่ต่างๆ และห้ามการเดินทางเข้าประเทศหรือข้ามจังหวัด ผลกระทบต่อการท่องเที่ยวก็เริ่มปรากฏให้เห็นแล้วเพราะนักท่องเที่ยวต่างชาติลดจำนวนลงเนื่องจากสถานการณ์ระบาดที่เกิดขึ้นในประเทศต้นทางรวมถึงมาตรการควบคุมต่างๆ ที่รัฐบาลของประเทศนั้นๆ บังคับใช้ และด้วยเหตุนี้เอง นักท่องเที่ยวชาวไทยที่จะเดินทางออกไปนอกประเทศก็ทยอยยกเลิกการเดินทางเนื่องจากกังวลเรื่องความปลอดภัยเพราะมีนักท่องเที่ยวชาวไทยที่ไปต่างประเทศแล้วติดเชื้อกลับมา แม้แต่นักท่องเที่ยวภายในประเทศเองก็มีความกังวลที่จะเดินทาง จึงเห็นได้ว่าเริ่มมีโรงแรมประกาศปิดชั่วคราวและให้พนักงานหยุดงานโดยไม่ได้รับเงินเดือนแล้วตั้งแต่ช่วงต้นเดือนมีนาคม อย่างไรก็ตาม หลังสถานการณ์โควิด-19 การท่องเที่ยวยังต้องใช้ระยะเวลาในการฟื้นฟู เนื่องจากกำลังซื้อที่อ่อนแอของประชาชนทั้งชาวไทยและต่างชาติ อีกทั้งมาตรการเว้นระยะห่างและรักษาสุขอนามัยต่างๆ จะทำให้ต้นทุนของผู้ประกอบการสูงขึ้น ซึ่งสุดท้ายแล้วจะออกมาเป็นราคาที่สูงขึ้น ทำให้ราคาการท่องเที่ยวแพงขึ้น คนจำนวนมากอาจจะไม่มีกำลังทรัพย์มากพอจะใช้จ่ายเพื่อการท่องเที่ยว อีกทั้งในภาพรวมบรรยากาศของการท่องเที่ยวก็จะเปลี่ยนไปที่ประชาชนยังไม่ชินกับ “New Normal” อย่างไรก็ตาม ศูนย์วิจัยกสิกรไทยมองว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวตลาดบนจะฟื้นตัวได้เร็วสุดเนื่องจากเป็นกลุ่มที่ไม่ได้รับผลกระทบจากเศรษฐกิจที่ชะลอตัวมากนัก ประกอบกับสถานการณ์การระบาดของโควิด-19 หลายประเทศยังไม่ดีขึ้น โดยเฉพาะประเทศในภูมิภาคยุโรป สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น ซึ่งเป็นจุดหมายปลายทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ (รพีพัฒน์ มั่นทนระรัตน์, 2563)

สำหรับการท่องเที่ยวในประเทศไทยมีการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งซึ่งเรียกว่า การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ใช้วัดและโบราณสถานเป็นแหล่งท่องเที่ยว เพราะวัดในศาสนาพุทธถือได้ว่าเป็นทรัพยากรที่ทรงคุณค่าสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติได้เป็นจำนวนมาก ให้เข้ามาเที่ยวชมผลงานทางด้านสถาปัตยกรรม จิตรกรรม และงานพุทธศิลป์ที่งดงาม รวมถึงการเข้าไปทำบุญ กราบไหว้บูชาพระ ขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นต้น การท่องเที่ยวในรูปแบบนี้อาจเรียกได้ว่า การท่องเที่ยวประเภทชมความงดงามทางวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมสูงมาก สามารถสนองประโยชน์ได้ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม ทำให้มีรายได้เข้ามาทำนุบำรุงวัด บำรุงท้องถิ่นและประเทศโดยรวม (พระครูสันติธรรมมาภิรัต, 2547) และในขณะเดียวกันได้มีการเดินทางไปวัดของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างชาติอีกรูปแบบหนึ่งที่กำลังได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายนั่นคือ การเดินทางไปเพื่อการปฏิบัติธรรม อันเป็นการเดินทางไปเพื่อการค้นหาอริยทรัพย์ภายในตน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), 2554) ที่เป็นปฐมบทนำไปสู่การจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวของวัดในสังคมไทย ดังนั้นจึงเกิดเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาขึ้น 2 รูปแบบ คือ

- 1) รูปแบบของการชมงานด้านพุทธศิลป์ และทำบุญ ไหว้พระขอพร อันเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
- 2) รูปแบบของการปฏิบัติธรรม อันเป็นการท่องเที่ยวเชิงนามธรรม การบริหารจัดการท่องเที่ยวภายใต้วิถีธรรมจึงเกิดขึ้นด้วยหวังว่าการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาจะได้รับความนิยมและทำให้ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการท่องเที่ยววิถีธรรมให้ได้รับความนิยมมากขึ้น ในบทความนี้ผู้เขียนขอเสนอประเด็นในการบริหารจัดการท่องเที่ยววิถีธรรม ดังนี้

การบริหารการจัดการท่องเที่ยว

การบริหารเป็นการดำเนินการนับตั้งแต่การวางแผน กำลังการทำงานในองค์การจนกระทั่งการสิ้นสุดภาระการปฏิบัติงาน ซึ่งได้มีนักวิชาการและนักบริหารได้ ให้ทัศนะเกี่ยวกับกระบวนการบริหารงานและการจัดการ ไว้ดังนี้

Luther Gulick & Lyndall Urwick (อ้างใน ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2545) ได้กล่าวถึงกระบวนการในการบริหารว่า กระบวนการหรือวิธีในการบริหารแบบ POSDCORB เป็นกระบวนการหรือวิธีในการบริหารที่ได้รับการยกย่องมากวิธีหนึ่งอันเป็นคำย่อของภาระหน้าที่ที่สำคัญของนักบริหาร 7 ประการ ได้แก่

1. การวางแผน (P-Planning) เป็นการวางแผนโครงการกิจกรรม ซึ่งเป็นการเตรียมการก่อนลงมือปฏิบัติเพื่อให้การดำเนินการสามารถบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. การจัดองค์การ (O-Organizing) เป็นการกำหนดโครงสร้างขององค์การโดยมีการพิจารณาให้เหมาะสมกับงาน เช่น การแบ่งงาน (Division of Work) เป็นกรม กอง หรือแผนก โดย อาศัยปริมาณงาน คุณภาพของงาน หรือจัดตามลักษณะเฉพาะของงาน (Specialization) นอกจากนี้อาจพิจารณาในแง่ของการควบคุม (Span of Control) หรือพิจารณาในแง่ของหน่วยงาน เช่น หน่วยงานหลัก (Line) และหน่วยงานที่ปรึกษา (Staff) เป็นต้น

3. การจัดหาคลากรมาปฏิบัติงาน (S-Staffing) เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในองค์การนั่นเอง ทั้งนี้เพื่อให้ได้บุคลากรมาปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับการจัดแบ่งหน่วยงานที่กำหนดเอาไว้

4. การอำนวยการ (D-Directing) เป็นภารกิจในการใช้ศิลปะในการบริหารงาน เช่น ภาวะผู้นำ (Leadership) มนุษยสัมพันธ์ (Human Relations) การจูงใจ (Motivation) และการตัดสินใจ (Decision Making) เป็นต้น

5. การประสานงาน (Co- Coordinating) เป็นการประสานให้ส่วนต่างๆ ของกระบวนการทำงานได้ต่อเนื่องและเกี่ยวเนื่องกัน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและราบรื่น

6. การรายงาน (R-Reporting) เป็นกระบวนการและเทคนิคของการแจ้งให้ผู้บังคับบัญชาตามชั้นได้ทราบถึงผลการปฏิบัติงาน โดยที่มีความสัมพันธ์กับการติดต่อสื่อสาร (Communication) ในองค์การอยู่ด้วย

7. การงบประมาณ (B-Budgeting) เป็นภารกิจที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนการทำบัญชีการควบคุมเกี่ยวกับการเงินและการคลัง

Fayol (อ้างใน ภารดี อนันต์นาวิ, 2552) ได้กล่าวถึงกระบวนการบริหาร 14 ประการ ได้แก่

1. การแบ่งงานกันทำ (Division of Work) คือ การทำงานควรมีการแบ่งงานกันทำตามแต่ละฝ่ายงาน เพื่อส่งเสริมความสามารถ ความมั่นใจ และความถูกต้องแม่นยำในการทำงานที่จะช่วยให้ผลผลิตของงานเพิ่มสูงขึ้น

2. อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ (Authority and Responsibility) คือ ในการทำงาน ผู้ที่ได้รับมอบให้ปฏิบัติงานใดก็ควรจะได้รับอำนาจอย่างเพียงพอที่จะสามารถปฏิบัติงานนั้นไปได้ด้วยดี อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบจึงควรไปด้วยกัน

3. ความมีระเบียบวินัย (Discipline) คือ ผู้ปฏิบัติงานที่ดีจะต้องมีระเบียบวินัย ในการทำงานจึงต้องมีการออกกฎระเบียบเพื่อให้มีการเคารพเชื่อฟังผู้บังคับบัญชา

4. ความมีเอกภาพในการบังคับบัญชา (Unity of command) คือ ผู้ปฏิบัติควรเป็นผู้รับการบังคับบัญชาสั่งการจากผู้บริหารเพียงอย่างเดียว เพื่อเป็นเอกภาพในการบังคับบัญชา

5. เอกภาพในการอำนวยการ (Unity of Direction) คือ การทำงานในกลุ่มเดียวกัน ควรมีหัวหน้าในการดำเนินการเพียงคนเดียว ภายใต้แผนงานและเป้าหมายที่กำหนดไว้

6. ประโยชน์ส่วนบุคคลถือเป็นรอง ส่วนประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง (Subordination of Individual Interests to General Interests) คือ ธุรกิจใดๆ ก็ตาม ผู้บริหารไม่ควรเห็นแก่ประโยชน์ของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง โดยจะต้องปฏิบัติตนให้เป็นตัวอย่าง ให้คำปรึกษาแนะนำและร่วมมือกับผู้ร่วมปฏิบัติงานทุกอย่างทั่วถึง และไม่เห็นแก่ประโยชน์ตนเองเป็นที่ตั้ง

7. การให้ผลประโยชน์ตอบแทน (Remuneration) คือ เงินเดือน ค่าจ้าง ควรถือหลักความยุติธรรม โดยคำนึงถึงค่าครองชีพ สภาวะทางเศรษฐกิจ ความต้องการด้านแรงงาน สถานภาพผู้ร่วมงาน เพื่อความพึงพอใจของทั้งสองฝ่ายทั้งนายจ้างและลูกจ้าง

8. การร่วมอำนาจไว้ที่ส่วนกลาง (Centralization) คือ เมื่อมีการมอบอำนาจให้ผู้บริหารคนใดแล้ว ก็ให้สามารถควบคุม บังคับบัญชาหรือสั่งการได้โดยให้ผู้บริหารพิจารณาตามความเหมาะสมตามสถานการณ์ว่า ควรจะกระจายอำนาจหรือรวมอำนาจ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะขององค์การ บุคลิกภาพส่วนบุคคล และคุณค่าจริยธรรมของผู้บริหาร

9. สายการบังคับบัญชา (Chain of Common or scalar Chain) เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา ซึ่งควรจัดให้มีช่วงของการบังคับบัญชาที่ลัดหลั่นที่เหมาะสม ไม่ควรห่างเหินจนเกินไป เพราะจะก่อให้เกิดช่องว่างของสายการบังคับบัญชาได้

10. คำสั่ง (Order) คือ ในการบริหารงานนั้น จำเป็นต้องมีการสั่งการที่จะต้องออกเป็นคำสั่งหรือกฎระเบียบข้อบังคับที่เป็นลายลักษณ์อักษรวางไว้เพื่อให้ปฏิบัติรับทราบและปฏิบัติตาม

11. ความเสมอภาค (Equity) คือ หลักแห่งความยุติธรรมที่ ผู้บริหารจะต้องปฏิบัติ ต่อผู้ใต้บังคับบัญชาทุกคน รวมทั้ง มีความเมตตากรุณา ความจงรักภักดีต่อทุกคนโดยเสมอภาค

12. ความมั่นคงในหน้าที่การงาน (Stability of Tenure of Personnel) คือ การดำรงอยู่ในตำแหน่งของบุคลากรที่มีความต้องการเวลาเรียนรู้งานเพื่อที่จะสามารถปฏิบัติงานให้ได้ดี บุคลากรจึงไม่ควรถูกปรับออกหรือเปลี่ยนแปลงตำแหน่งก่อนเวลาอันควร ทั้งนี้เพื่อประโยชน์และความมั่นคงทั้งบุคคลและองค์การ

13. ความคิดริเริ่ม (Initiative) คือ ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ร่วมวางแผนและร่วมปฏิบัติงาน เพื่อที่จะให้เป็นผู้มีประสบการณ์ และเกิดความพึงพอใจแก่ผู้ร่วมงานทุกฝ่าย ความคิดริเริ่มเป็นคุณสมบัติที่สำคัญของผู้บริหารทางธุรกิจ

14. ความสามัคคี (Esprit de Corps) คือ ผู้บริหารต้องสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในองค์การ เป็นการก่อให้เกิดความกลมเกลียวปรองดองและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

ในกระบวนการบริหารในเบื้องต้นมีความสอดคล้องกับขั้นตอนของการจัดการซึ่งการจัดการมีขั้นตอนที่สำคัญตามที่เสนอของพิเชฐ ทั้งโต ได้แบ่งขั้นตอนการจัดการออกเป็น 5 ขั้นตอน (สุรพล สุขะพรหม และคณะ, 2555) ได้แก่

1. การวางแผน (Planning) คือ กระบวนการตัดสินใจล่วงหน้าเพื่อเลือกแนวทางว่าจะทำอะไร อย่างไร เมื่อไหร่ ใครเป็นผู้ทำ โดยสอดคล้องกับปัจจัยที่มีอยู่ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ การวางแผนเป็นเครื่องมือที่ช่วยในการจัดการเพื่อรับมือกับสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและก้าวกระโดด

2. การจัดองค์กร(Organizing) คือ ความพยายามของผู้บริหารที่จะกำหนดโครงสร้างขององค์กรระบบงาน คุณสมบัติของคน จำนวนคนในองค์กร เพื่อการปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ

และประสิทธิผล ประกอบด้วย การจัดโครงสร้าง การแบ่งอำนาจหน้าที่ การกำหนดภารกิจและทรัพยากรอื่น ๆ ที่จำเป็นในการทำงาน

3. การจัดคนเข้าทำงาน(Staffing) คือ กระบวนการเลือกสรรคนใหม่และใช้คนเก่าที่ดีมีความเหมาะสมเพื่อบรรจุคนลงโครงสร้างองค์กร มอบภาระงาน แนะนำ พัฒนา เพื่อให้สอดคล้องกับหน้าที่และบำรุงรักษาให้พร้อมที่จะปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

4. การอำนวยการ (Leading) การตลใจให้คนทำงานหนักตามแผนงานที่ตั้งไว้ ประกอบด้วย บุคคล การจูงใจ การติดต่อสื่อสาร และภาวะผู้นำ

5. การควบคุม (Controlling) การดูแลการปฏิบัติงานของบุคลากร การติดตามผลงานที่ได้ดำเนินการแล้ว

จากแนวคิดในเบื้องต้นกระบวนการบริหารมีความสอดคล้องกับขั้นตอนการจัดการโดยมีขั้นตอนหรือกระบวนการบริหารจัดการท่องเที่ยวที่สำคัญ คือ การวางแผนในองค์กร การบริหารจัดการในองค์กรให้เป็นไปตามแผนที่ได้กำหนดไว้ การวางแผนให้เหมาะกับงาน การอำนวยการความสะดวกให้ทำงานเป็นไปตามที่วางแผนไว้และการตรวจสอบดูแลการปฏิบัติงานให้ประสบผลสำเร็จ ซึ่งประเด็นในการบริหารจัดการท่องเที่ยวจึงต้องวางแผนปฏิบัติให้เป็นไปตามกระบวนการบริหารจัดการจึงจะสามารถผ่านพ้นวิกฤตการณ์หลังการระบาดของโรคโควิด 19 ได้

การท่องเที่ยว

สำหรับความหมายและองค์ประกอบอันนำมาซึ่งการสร้างคุณค่าให้กับกิจกรรมการท่องเที่ยวนั้น สหพันธ์องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ (International Union of Official Travel Organization; IUOTO) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวว่า ต้องเป็นการท่องเที่ยวภายใต้เงื่อนไขตามหลักสากลดังต่อไปนี้ คือ 1) เป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว (Temporary) 2) เป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ (Voluntary) 3) เป็นการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใดๆ ก็ตามที่มีค่าใช้จ่ายเพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้ (Goeldner and Ritchie, 2006)

ทั้งนี้ ต่อมาสหพันธ์องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ (International Union of Official Travel Organization; IUOTO) ได้พัฒนามาเป็นองค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ (World Tourism Organization; WTO) นั้นได้มีการเสนอบทนิยามใหม่ เพื่อให้ทุกประเทศทั่วโลกได้รับเอาไปใช้อย่างเดียวกันไว้ ณ การประชุมว่าด้วยการเดินทางและการท่องเที่ยวระหว่างประเทศที่กรุงโรม ประเทศอิตาลี ปี พ.ศ. 2506 โดยได้ให้คำจำกัดความของคำว่า การท่องเที่ยว เป็นการเดินทางเพื่อความบันเทิงรื่นเริงใจ เยี่ยมญาติ หรือการไปร่วมประชุม แต่มีค่าใช้จ่ายเพื่อประกอบอาชีพเป็นหลักเป็นฐานหรือไปพำนักอยู่เป็นการถาวร

สำหรับรูปแบบของการท่องเที่ยว สามารถแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ ซึ่งสามารถสรุปรายละเอียดได้ดังนี้ 1) การท่องเที่ยวเข้าประเทศ (Inbound Tourism) หมายถึง การที่ผู้ไม่ได้อยู่อาศัยในประเทศเดินทางเข้าสู่ประเทศนั้น กล่าวคือนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามาเยี่ยมเยือนและเที่ยวชมประเทศ (Inbound Tourism) มักได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานหรือองค์กรของรัฐมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากนักท่องเที่ยวประเภทนี้ก่อให้เกิดรายได้สู่อุตสาหกรรมท่องเที่ยวและเศรษฐกิจของประเทศโดยภาพรวม 2) การท่องเที่ยวภายในประเทศ (Domestic Tourism) หมายถึง การที่ผู้อยู่อาศัยภายในประเทศเดินทางอยู่ภายในประเทศนั้น กล่าวคือนักท่องเที่ยวภายในประเทศ (Domestic Tourism) ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานหรือองค์กรของรัฐ

รองลงมา โดยเฉพาะในประเทศไทยเมื่อการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเริ่มโครงการ “เที่ยวหัวใจใหม่ เมืองไทย ยั่งยืน” ด้วยเห็นศักยภาพของนักท่องเที่ยวไทยในการเดินทางจับจ่ายซื้อของที่ระลึกตามแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ อีกทั้งประสานนโยบายลดการขาดดุลด้านการท่องเที่ยว และคาดหวังว่าเม็ดเงินจะหมุนเวียนอยู่ในประเทศ และ 3) การท่องเที่ยวออกนอกประเทศ (Outbound Tourism) หมายถึง การที่ผู้อยู่อาศัยในประเทศเดินทางออกนอกประเทศนั้น (สมบัติ กาญจนกิจ, 2554)

ในส่วนขององค์ประกอบของการท่องเที่ยววันนี้ สุวัฒน์ จูธากรณ์ ได้แสดงทรรศนะเกี่ยวกับองค์ประกอบของการท่องเที่ยวไว้ 2 ส่วน ในส่วนแรก คือ องค์ประกอบของการท่องเที่ยว และส่วนที่สอง คือ องค์ประกอบที่สนับสนุนการท่องเที่ยว ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ (จริญญา เจริญสุดใส และสุวัฒน์ จูธากรณ์, 2554)

1. องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยว

1) นักท่องเที่ยว ถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของการท่องเที่ยว ซึ่งการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเดินทางของนักท่องเที่ยว ตลอดจนเจตคติและลักษณะพื้นฐานของนักท่องเที่ยวจึงเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่ง เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้วางแผนการตลาด สำหรับความหมายของนักท่องเที่ยว หรือเรียกอีกอย่างว่าผู้เดินทางนั้น ทางองค์การการค้าโลก (WTO) ได้ให้คำนิยามว่า นักท่องเที่ยว (Travelers) หมายถึง ผู้คนที่เดินทางไปเยี่ยมเยือนยังต่างถิ่นที่มีชี้อาศัยตามปกติด้วยเหตุผลที่ไม่ใช่การดำรงชีพในถิ่นที่เยี่ยมเยือนปลายทาง (อดิศร ศักดิ์สูง, 2554) แต่ในที่ประชุมขององค์การสหประชาชาติเมื่อปี พ.ศ. 2506 ว่าด้วยเรื่องการเดินทางและการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ ณ กรุงโรม ประเทศอิตาลี ได้กำหนดคำนิยามใหม่โดยใช้คำว่าผู้เยี่ยมเยือน (Visitors) ที่มีความหมายโดยรวม คือ บุคคลที่เดินทางไปยังประเทศที่ตนมิได้พักอาศัยอยู่เป็นประจำด้วยเหตุผลใดๆ ก็ตามที่มีชี้อเพื่อประกอบอาชีพหารายได้ นอกจากนี้ ยังหมายรวมถึงผู้เดินทางอีก 2 ประเภท ได้แก่ นักท่องเที่ยวค้างคืน (Tourists) กับ นักท่องเที่ยวที่ไม่ค้างคืน (Excursionists) โดยนักท่องเที่ยวยุคที่ค้างคืน หมายถึง ผู้เดินทางมาเยือนชั่วคราวที่พักอยู่ในประเทศที่มาเยือนตั้งแต่ 24 ชั่วโมงขึ้นไปและอาจเดินทางมาเพื่อพักผ่อน พักผ่อน ทัศนศึกษา ประกอบศาสนกิจ ร่วมการแข่งขันกีฬา ติดต่อธุรกิจ และร่วมการประชุม เป็นต้น

สำหรับองค์การการค้าโลกแห่งประเทศไทย ได้กำหนดประเภทของการท่องเที่ยวเอาไว้เพื่อใช้ประโยชน์ในการเก็บสถิติเกี่ยวกับนักท่องเที่ยวเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศที่ค้างคืน (International Tourist) หมายถึง ชาวต่างประเทศที่เดินทางไปเยือนประเทศใดประเทศหนึ่ง และพำนักอยู่ในประเทศนั้นตั้งแต่ 24 ชั่วโมงขึ้นไป (ไม่น้อยกว่า 1 คืน และไม่มากกว่า 60 วัน) โดยมีวัตถุประสงค์ในการเดินทางที่มีชี้อประกอบอาชีพหารายได้ 2) นักท่องเที่ยวภายในประเทศที่ค้างคืน (Domestic Tourist) หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มผู้เดินทางเฉพาะในอาณาเขตประเทศไทย 3) นักท่องเที่ยวที่ไม่ได้ค้างคืน (Excursionist) หมายถึง บุคคลที่เดินทางมาเยือนชั่วคราวโดยไม่มีเวลาพำนักในประเทศที่มาเยือนน้อยกว่า 24 ชั่วโมง และไม่พักค้างคืน

2) ทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง สถานที่ท่องเที่ยว กิจกรรม และวัฒนธรรมประเพณีที่สะท้อนให้เห็นถึงอารยธรรมท้องถิ่น ที่มีลักษณะเด่น มีความเป็นเอกลักษณ์ และสามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้

3) ธุรกิจในการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว หรือธุรกิจที่ทำหน้าที่จัดหาสินค้าและบริการต่างๆ หมายถึง ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการผลิตสินค้าและบริการเพื่อสนองตอบความต้องการของนักท่องเที่ยว ทั้งทางตรงและทางอ้อม เราอาจแบ่งธุรกิจในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวออกเป็น ธุรกิจหลัก คือ ธุรกิจที่พักแรม ธุรกิจ

นำเที่ยว ธุรกิจอาหารและเครื่องดื่ม ธุรกิจจำหน่ายสินค้าแบบของที่ระลึก ธุรกิจคมนาคมขนส่ง ธุรกิจ
นันทนาการ และธุรกิจเสริมความงาม

2. องค์ประกอบสำคัญที่สนับสนุนการท่องเที่ยวขององค์ประกอบหลัก คือ ข้อมูลและข่าวสารการ
ท่องเที่ยว เป็นข้อความที่มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการ
ท่องเที่ยว ทั้งคนในท้องถิ่น (ซึ่งเป็นผู้ให้บริการทางการท่องเที่ยว) และตัวนักท่องเที่ยว (ซึ่งเป็นผู้ใช้บริการ
ทางการท่องเที่ยว) โดยการนำเสนอข่าวสารข้อมูลนี้ อาจกระทำผ่านอินเทอร์เน็ต โปสเตอร์ แผ่นพับ จดหมาย
ข่าว นิตยสาร เป็นต้น

การบริหารจัดการท่องเที่ยววิถีธรรม (หลักสัปปายะ 7)

หลักวิถีธรรมในเรื่องนี้ผู้เขียนได้มองเห็นประเด็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการท่องเที่ยววิถีธรรมตาม
หลักสัปปายะตามที่พระพุทธเจ้าตรัสถึงลักษณะของภิกษุผู้ใส่ใจใฝ่ในการปฏิบัติธรรมไว้ว่า เราจักพูดเรื่องเห็น
ปานนี้ คือ เรื่องความมกน้อย เรื่องความสันโดษ เรื่องความสงัด เรื่องความไม่คลุกคลีกัน เรื่องการปรารถนา
เพียร เรื่องศีล เรื่องสมาธิ เรื่องปัญญา เรื่องวิมุตติ เรื่องวิมุตติญาณทัสสนะ ซึ่งเป็นเรื่องขัดเกลากิเลสอย่างยิ่ง
เป็นสัปปายะแก่ความเป็นไปแห่งจิต เป็นไปเพื่อความเปื่อยหน่ายโดยส่วนเดียว เพื่อคลายกำหนด เพื่อดับ
เพื่อสงบระงับ เพื่อรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ และเพื่อนิพพาน (ม.อ. (ไทย) 14/189/227) ซึ่งคำว่า “เป็นสัปปายะแก่ความ
เป็นไปแห่งจิต นั้นมีความหมายว่าเป็นที่สบายและเป็นอุปการะแก่การชักนำจิตเข้าสู่สมถะและวิปัสสนา
หลักสัปปายะ 7 ประการ ได้แก่ อาวาส โคจรคาม การพูดคุย บุคคล โภชนะ ฤดู และอิริยาบถ (ม.อ. (ไทย).
3/189/117)

การบริหารจัดการท่องเที่ยววิถีธรรมภายใต้ฐานชีวิตใหม่ในสถานการณ์การแพร่ระบาดโควิด-
19 นี้จะนำมาซึ่งการเป็นกำลังใจให้ความหวังผู้ประกอบการท่องเที่ยวและผู้เกี่ยวข้อง หลังจากการเฝ้าดู
สถานการณ์การแพร่ระบาดกว่าปี ให้ชะลอการปิดกิจการถาวรหรือให้ยืนหยัดต่อไปตลอดปี พ.ศ. 2564
เนื่องจากภาครัฐจะเป็นตัวแปรที่สำคัญในด้านการลงทุนแหล่งท่องเที่ยว สนับสนุนการตลาด และส่งเสริมการ
ขายการ ถ้าสมาคมท่องเที่ยวสามารถเสนอแผนงานให้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสนับสนุนจัดงานมหกรรม
ท่องเที่ยวหรือแผนการตลาด ให้ส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีธรรมภายใต้ฐานชีวิตใหม่ เนื่องจากนักท่องเที่ยว
จิตว่าวุ่นและกำลังซื้อตก ไม่สามารถท่องเที่ยวต่างประเทศ ทางออกคือแนะนำรายการท่องเที่ยววิถีธรรม
เข้าวัดทำบุญ สวดมนต์ ภาวนา นั่งสมาธิ และเส้นทางเที่ยวเมืองไทยเสมือนท่องเที่ยวต่างประเทศ โดยการท่องเที่ยว
วิถีธรรมควรเน้นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงหลักสัปปายะ 7 การท่องเที่ยวในวิถีของการดำเนินตามหลัก
สัปปายะ 7 มีความเหมาะสมกับการท่องเที่ยววิถีธรรม ซึ่งการท่องเที่ยววิถีพุทธ (Buddhism tourism)
เป็นการท่องเที่ยวเกี่ยวกับมรดกวัฒนธรรมทางศาสนา สถานที่ทางศาสนา บุคคลสำคัญทางศาสนา การ
เดินทางเพื่อการสักการะบูชาและการศึกษาหาความรู้ถึงแก่นแท้ของชีวิตอันจะนำไปสู่การพัฒนาด้านจิตใจที่
ยั่งยืน (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2563)

การบริหารจัดการท่องเที่ยววิถีธรรมร่วมกับหลักสัปปายะ 7 เป็นการสร้างสภาพปัจจัยที่เอื้อต่อ
การศึกษาปฏิบัติ เอื้อต่อการเป็นอยู่ที่ดีและการพัฒนาสมาธิ ดังนี้

1. อาวาสสัปปายะที่อยู่อาศัย สบาย สะอาด ตั้งอยู่บนสภาพแวดล้อมที่ดี ปลอดภัยในสถานที่
ท่องเที่ยว สามารถใช้ทำประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ได้ดี เหมาะแก่การปฏิบัติธรรมและการท่องเที่ยว ก่อให้เกิด
ความรู้ มีไกด์ผู้มีความรู้เฉพาะด้าน

2. โคจรสัปปายะ มีแหล่งอาหาร แหล่งปัจจัย 4 ที่บริบูรณ์ในสถานที่ท่องเที่ยวซึ่งเป็นสิ่งจำเป็น สะดวก ส่งเสริมการเรียนรู้ได้ดีมีการประสานสัมพันธ์กันด้วยดี ประกอบด้วย บ้าน วัด โรงเรียน และมีกิจกรรมนันทนาการที่สะดวก

3. ภัตตสัปปายะ การพูด การฟังเรื่องดีๆ มีประโยชน์จากปราชญ์ บัณฑิต ก่อให้เกิดความรู้ ความดีงาม ความเป็นธรรม ทำให้การท่องเที่ยวมีคุณภาพ

4. บุคคลสัปปายะ บุคคลที่อยู่ในฐานะเป็นกัลยาณมิตร มีความรู้ ความสามารถในการแนะนำ ให้คำปรึกษา มีปัญญาแสดงธรรมได้อย่างลึกซึ้ง หากอยู่ใกล้คนที่มึนสยทางความคิด และกิริยาท่าทีการกระทำที่เป็นมงคล มีวินัยใฝ่หาความก้าวหน้า จิตเร่าก็ผ่องใสสงบมันคง

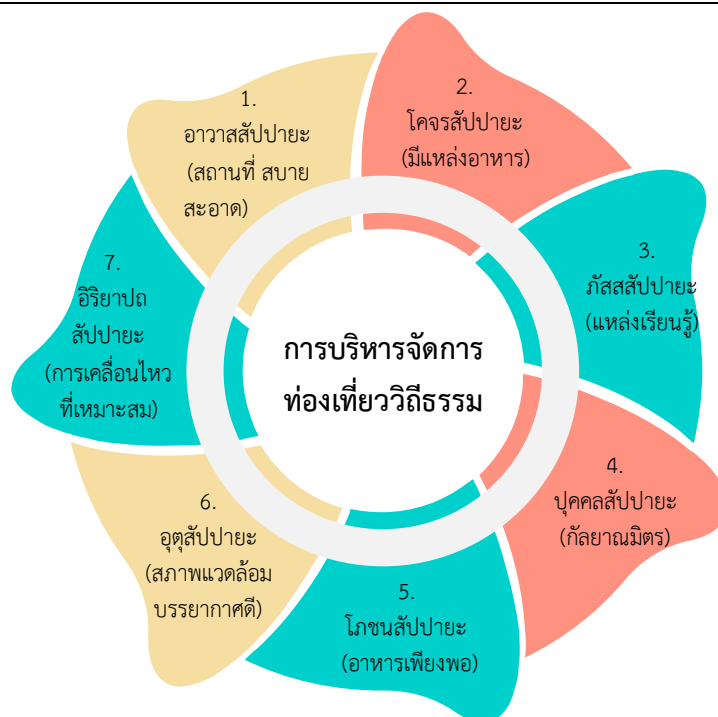
5. โภชนสัปปายะ มีอาหารเพียงพอ พอดีสำหรับตน ถูกสุขลักษณะตามโภชนาการ ครบทั้ง 5 หมู่ เกื้อกูลต่อสุขภาพร่างกาย อาจกล่าวได้ว่าถ้าได้อาหารที่ถูกแก่วิตินิสัยของบุคคลผู้ปฏิบัติสมณธรรมต้องการจริงๆ แล้วก็นับว่าเป็นอาหารสัปปายะ

6. อุตสัปปายะ กาลเวลา สภาพแวดล้อม บรรยากาศ อุณหภูมิ ระดับความร้อนความเย็นและทุกอย่างรวมแล้วดีเหมาะแก่การปฏิบัติมีการเปลี่ยนบรรยากาศและการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้ได้อยู่เสมอสบายในขณะที่กำลังปฏิบัติอยู่ มีจิตใจที่แจ่มใส ตั้งมั่น และสงบ

7. อิริยาปถสัปปายะ การเคลื่อนไหวของร่างกาย เช่น การนั่ง นอน ยืน เดิน อย่างสมดุลงูวิธ การปฏิบัติในอริยบทใด จิตใจเป็นสมาธิง่ายและตั้งมั่นอยู่ได้นาน ให้ถือว่าเป็นอิริยาปถสัปปายะแก่ผู้นั้น อิริยาปถเป็นผลสะท้อนการแสดงออกของจิตที่เหมาะสม มีสถานที่และการจัดมุมให้ที่เหมาะสมในการเรียนรู้ที่หลากหลาย ซึ่งผู้เขียนแนะนำให้ผู้ประกอบการนำเที่ยวซึ่งตกอยู่ในสภาพลำบากจิตท้อแท้ขณะนี้ นำเส้นทางตัวอย่างท่องเที่ยววิถีธรรมและเที่ยวเมืองไทยเสมือนท่องเที่ยวต่างประเทศ เพื่อเป็นตัวอย่างโดยไม่ต้องเสียเวลาและลงทุนไปสำรวจเส้นทาง สามารถนำไปขายเพื่อสร้างรายได้ในอนาคตต่อไป

บทสรุป

การบริหารจัดการท่องเที่ยววิถีธรรมต้องปฏิบัติตามกระบวนการจัดการบริหารจัดการท่องเที่ยวที่สำคัญ คือ การวางแผนในองค์กร การบริหารจัดการในองค์กรให้เป็นไปตามแผนที่ได้กำหนดไว้ การวางแผนให้เหมาะกับงาน การอำนวยความสะดวกให้งานเป็นไปตามที่วางแผนไว้ และการตรวจสอบดูแลการปฏิบัติงานให้ประสบผลสำเร็จ ด้วยคำนึงถึงหลักสัปปายะ 7 คืออวาสสัปปายะ (สถานที่ สบาย สะอาด) โคจรสัปปายะ (มีแหล่งอาหาร) ภัตตสัปปายะ (แหล่งเรียนรู้) บุคคลสัปปายะ (กัลยาณมิตร) โภชนสัปปายะ (อาหารเพียงพอ) อุตสัปปายะ (สภาพแวดล้อม บรรยากาศดี) อิริยาปถสัปปายะ (การเคลื่อนไหวที่เหมาะสม) จะช่วยทำให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการให้ผ่านพ้นวิกฤตการณ์หลังการระบาดของโรคโควิด 19 สรุปตั้งในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การบริหารจัดการท่องเที่ยววิถีธรรม

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2563). รายงานผลการตรวจสอบและประเมินผลภาคราชการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 (ครั้งที่ 1). แหล่งที่มา: <http://www.lamphun.go.th/uploads/18/2020-04/8668754ac69e539bc3f87e067cd2337a.pdf>. สืบค้นเมื่อ 7 กันยายน 2564.
- จริญญา เจริญสุดใส และสุวัฒน์ จูธากรณ์. (2554). แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว. เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว สาขาวิชาวิทยาการจัดการ. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช: นนทบุรี.
- พระครูสันติธรรมมาภิรัต. (2557). ศาสนสถานแหล่งท่องเที่ยวในพระพุทธศาสนา, วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา, 8(1). 89-96.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). (2554). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา.
- ภารดี อนันต์นาวิ. (2552). หลักการ แนวคิด ทฤษฎีทางการบริหารการศึกษา. ชลบุรี: บริษัท สำนักพิมพ์มนตรี จำกัด.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- รพีพัฒน์ มั่นทนะรัตน์. (2563). สถานการณ์การท่องเที่ยวในวิกฤต COVID-19. แหล่งที่มา: <https://www.cea.or.th/th/single-research/cultural-heritage-tourism-industry-covid-19>. สืบค้นเมื่อ 7 กันยายน 2564.

- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ สมชาย ทิรัญกิตติ และ สมศักดิ์ วานิชยาภรณ์. (2545). **ทฤษฎีองค์การ**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสาร จำกัด.
- สมบัติ กาญจนกิจ. (2554). **นันทนาการและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรพล สุยะพรหม และคณะ. (2555). **พื้นฐานทางการจัดการเชิงพุทธ**. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย.
- อดิสร ศักดิ์สูง (2554). **ประวัติศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยวในประเทศไทย**. เอกสารการสอนรายวิชา พระพุทธศาสนากับการศึกษา (Buddhism and Education). คณะครุศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Goeldner Charles and Ritchie J.R. Brent. (2006). **Tourism: principles, practices, philosophies**. 10th ed. Hoboken. N.J.: J. Wiley.